

هوالحکیم

انشاء چیست؟ و چرا نوشتن آن لازم است؟

در بیان هنرهای موجود، هنر نوشتن مقامی بسیار والا دارد و در این عصر که به قولی عصر ارتباطات است اهمیت آن مضاعف می گردد. انشاء ذرات فکر انسان نشأت گرفته از تخیل و خودباوری است. زمانی که این ذرات پیوندیابند، فکرها جان می گیرد و انشاء به وجود می آید. بیشتر انسان ها فکر می کنند که نمی توانند انشاء بنویسند؛ مخصوصاً دانش آموزان که قطره های دریای فکر و اندیشه اند. مگر سخنان ما زایده ی فکر ما نیست و ما آنها را نیافریده ایم؟ پس چرا نمی توانیم آنها را بر روی کاغذ بیاوریم؟ شاید تا کنون به این مسئله به طور عمیق نیندیشیده ایم یا اصلاً به فکرمان نرسیده یا کسی طریقه ی نوشتن را به ما نیاموخته است. پس ما انسان ها چون استعداد سخن گفتن را دارا هستیم، می توانیم استعداد نوشتن را هم داشته باشیم و لازمه ی این کار تمرین است که باید همراه با آموختن باشد. فرهنگ های موجود و معتبر و دقیق امروز برای واژه ی انشاء معانی ارائه داده اند که اگر به یک یک این معانی توجه لازم شود و این معانی را در ساعت انشاء محقق سازیم و آن را از جهان ذهنی به جهان عینی منتقل کنیم بسیاری از مشکلات این درس حل خواهد شد.

هویت انشاء:

انشاء به معنی « آفرینش »، « ایجاد »، « سخن آفرینی »، « سخن پردازی » و « نویسندگی »، « از خود چیزی گفتن » و « هر نوع نوشته ای که مراد از آن نمایاندن قدرت نویسندگی و تعیین ارزش نوشته باشد. »

انواع انشاء:

۱- گاه ، انسان تحت تأثیر عواطف و احساسات سرشار خود قرار می گیرد و انگیزه ی نوشتن را در خود می یابد. این گونه نوشتن را می توان « نوشته ی عاطفی » نامید. نوشته ی عاطفی

۲- زمان تخیلی و جریان جوشان ذهن انسان را به نوشتن وا می دارد که این گونه نوشتن را می توان « تخیلی » نامید. نوشته ی تخیلی

۳- نوعی دیگر از نوشتن « توصیفی » است که با استفاده از تشبیهات و استعارات می توان به وصف طبیعت یا ... پرداخت. دانش آموزان این نوع انشاء را بهتر از گونه های دیگر انشاء می نویسند و اگر قدرت خلاقیت و تخیل قوی نیز در آنها وجود داشته باشد، به خوبی می توانند از عهده ی انجام آن برآیند. نوشته ی توصیفی

۴- گونه ی دیگر نوشتن به صورت « گزارش » است. ممکن است اینگونه انشاء به صورت مصاحبه انجام گرفته باشد یا حاصل بازدید از جایی باشد یا نویسنده آن را در جایی خوانده باشد. گزارش یا خبری

۵- برای نوشتن انشای اجتماعی باید به بیان مردم رفت و نیازهای آنان را حس کرد و واقعیت ها را دریافت. انشای اجتماعی

۶- « انشای تاریخی » به مطالعه ی فراوان نیاز دارد. اگر اطلاعات دانش آموزان کافی و صحیح نباشد ، از عهده ی نوشتن این گونه مطالب به خوبی بر نمی آیند. انشای تاریخی

۷- اگر نوشتن سرشار از کلمات و تعبیرات ادبی باشد، می توان آن را « ادبی » نامید. نوشته ی ادبی

۸- معمول ترین نوع نوشتن که در بین دانش آموزان رایج است ، نوشتن خاطره است. اگر آنها درست یاد بگیرند که خاطرات روزانه ی خود را بنویسند، هم در نوشتن بهتر به آنها کمک می شود و هم راستگویی در آنها تقویت می گردد. نوشتن خاطره

۹- اگر به دانش آموزان بگوییم ، در مورد مطلب یا موضوعی تحقیق کنند و سپس مطالب خود را با توجه به استدلال جمع آوری نمایند و به صورت انشاء بنویسند، می توان نوشته ی آنها را « تحقیق » یا « استدلالی » نامید. آنها می

توانند مطالب خود را از کتاب های گوناگون یا گفته های دیگران جمع آوری کنند. انشاء تحقیقی

۱۰- باید به دانش آموزان توضیح داده شود که برای نوشتن یک نامه ی خوب چه نکاتی را رعایت کنند، چگونه شروع کنند و چطور مطالب را به پایان رسانند. نوشتن نامه

۱۱- زمانی انسان می خواهد با نوشته های خود نکات اخلاقی و پند آموز بیان کند. این نوع انشاء را می توان « اخلاقی » نامید. انشاء اخلاقی

۱۲- علم نیز پیوسته در جهان در حال پیشروی است. هر روز اختراعات جدید یا صنعت و گونه های دیگر پیشرفت به وقوع می پیوندد. باید دائم در این مورد اطلاعات به دست آورد. نوشتن این گونه اطلاعات را می توان « انشاء علمی » نامید. انشاء علمی

۱۳- نوع دیگر انشاء به صورت طنز است. انشاء طنز

۱۴- و انواع دیگر انشاء سفر نامه ، زندگی نامه و ... می باشد. سفر نامه و زندگی نامه

مقدمه نویسی چیست؟

در انشاء کلمه ها و حبله هایی که در ابتدا نوشته می شوند، مقدمه انشاء هستند. « اصل ، نقطه ی شروع انشاء مقدمه ی آن است. البته این مقدمه

نویسی در بین دانش آموزان مشکل اساسی به شمار می آید ؛ چون آنها نمی دانند نوشته ی خود را چگونه آغاز کنند. مرسوم ترین نوع مقدمه نویسی در بین دانش آموزان این است که چند مقدمه ی کلیشه ای را حفظ می کنند و در ابتدای هر انشایی می نویسند. این کار بسیار غلط است ؛ حتی اگر بخواهند مقدمه ای جدا از متن اصلی بنویسند، باید به موضوع مرتبط باشد.

انشاء باید در چند سطر نوشته شود؟ آیا ده خط کافی است؟

این سؤالی است که اکثر دانش آموزان از ما می پرسند. مگر می شود برای فکر و اندیشه اندازه ای در نظر گرفت و آنرا اندازه گیری کرد. نوشته اگر در چند خط بتواند مفهوم و منظور اصلی را برساند، بسیار پسندیده است. حال ممکن است دانش آموزی ده صفحه بنویسد ولی نتواند مفهوم مورد نظر خود را برساند.

نحوه ی ارزیابی در انشاء چگونه است؟ و چه نکاتی را باید رعایت کرد؟

هر دانش آموز نسبت به توان خود می نویسد. هم چنین باید به تفاوت های فردی و روحیه ی دانش آموزان هم توجه داشت و آنها را در نظر گرفت. نکاتی از قبیل : درک موضوع و هماهنگی جملات ، شنوایی و روانی کلمات و استفاده از تخیلات و خلاقیت ، رعایت نکات دستوری، پاکیزگی و خوانا بودن و نداشتن غلط املایی ، استفاده از لحن بزرگان ، تمثیل ، ضرب المثلها و ... ، پاراگراف

بندی ، حاشیه گذاری و نکاتی از این قبیل باید رعایت شود و ارزشیابی برای آنها اختصاص یابد.

موانع موجود در راه اجرای مطلوب و مناسب درس انشاء

- کافی نبودن و مناسب نبودن ساعات تدریس انشاء در برنامه ی درسی دانش آموزان.

- استفاده از ساعات درس انشاء برای جبران کمبود زمان و عقب ماندگی دروس دیگر.

- نداشتن توجه لازم و مطلوب ، به درس انشا خصوصاً در پایه های ابتدایی و راهنمایی تحصیلی.

- کم توجهی و بی علاقه بودن تعداد قابل توجهی از دبیران و معلمان ادبیات به درس انشا.

- استفاده از نیروهای غیر متخصص و بی علاقه به درس انشا.

- دوری معلم و دانش آموز از مطالعه ی کتب و منابع غیر درسی.

- نبودن ملاک و معیار مشخص و سنجش در ارزشیابی درس انشا.

- تراکم زیاد دانش آموزان در کلاس های درس.

- پرهیز معلم و دانش آموز از تقابل مستقیم فکر و اندیشه به دلایل مختلف.

- شناخت محدود و ناآگاهی معلم و دانش آموز از انشاهای مختلف از نظر محتوا.

چه باید کرد؟

* چون لازم است پیشرفت یا عدم پیشرفت علمی - ذوقی دانش آموز ارزش یابی گردد و نقاط ضعف و قوت او در مسیر حرکت علمی اش مشخص شود، باید در همان جلسات اولیه و شروع کار میزان و سطح توانایی علمی - ذوقی دانش آموزان مشخص گردد و متناسب با آن، برنامه ریزی هایی صورت گیرد.

* استفاده از پیشنهادهای مفید و همکاریهای سازنده ی دانش آموزان در هنگام بررسی و ارزشیابی موضوعات هم باعث ایجاد فرصت های نیکو جهت پرورش و رشد استعداد آنها می شود و هم روحیه و اعتماد به نفس و قدرت ارزیابی آنان را تقویت می کند. ضمن اینکه تکرار غیر مستقیم نکات مباحث درسی را نیز برای آنان در بر دارد.

* استفاده از روش های تدریس انشا باید با زمان تدریس و تعداد دانش آموزان هم خوانی و تناسب داشته باشد. لازم است دانش آموزان با اهداف مورد انتظار در هر موضوع انشا شوند تا هم بهره گیری از ساعات درس انشا به گونه ای مناسب باشد و هم ارزشیابی آن بطور مبهم و صد در صد سلیقه ای صورت نگیرد.

چگونه می توان کلاس انشا را برگزار کرد؟

به صدها روش می توان کلاس انشا را برگزار کرد. ساعت انشا آشتی کردن با ادبیات و برگشتن به درون است. هدف ادبیات بیان اندیشه های زیباست. چشاندن لذت های ادبی است. از راه های مختلف می توان کلاس انشا را برگزار کرد و از آن نتیجه نیکو گرفت؛

۱- کلمه سازی

۲- استفاده از تصویر

۳- ابتدای متنی را در کلاس می خوانیم و از دانش آموزان می خواهیم که آن را به دلخواه کامل کنند.

۴- استفاده از شعر: شعری را می خوانیم و از دانش آموزان می خواهیم با دقت گوش کنند؛ سپس درک و دریافت خود را از شعر بصورت انشا بنویسند. اینکار به دقت آنها در گوش کردن بسیار کمک می کند.

۵- داستان نویسی: نوشتن انشا بصورت داستان است.

۶- خلاصه نویسی: می توان از دانش آموزان خواست کتاب یا متنی را بخوانند و آنرا خلاصه کنند.

۷- جمع آوری مطالب به صورت تحقیق

۸- گزارش نویسی

۹- در کلاس شیئی را به دانش آموزان نشان می دهیم (مثلاً کتاب) و از تک تک آنها می خواهیم در مورد آن جمله ای بگویند. بعد دانش آموزان تمام جمله ها را کنار یکدیگر قرار می دهند و انشایی با موضوع « کتاب » می نویسند.

۱۰- نوشتن با کلمات هم خانواده

۱۱- استفاده از سخنان بزرگان: اگر دانش آموزان عادت کنند که نوشته ی خود شاهد مثال بیاورند، انشا جالب تر خواهد شد. مثالها را می توان از میان شعرها، ضرب المثلهها، گفته های بزرگان ، حدیث ها و ... انتخاب کرد.

۱۲- مطرح کردن سؤال: در مورد موضوعی در کلاس سؤالی طرح می کنیم و دانش آموزان جواب می دهند. آنها جوابها را کنار یکدیگر قرار می دهند و بصورت انشا می نویسند.

۱۳- انشای شفاهی : بهترین نوع انشا شفاهی است؛ چون این روش قدرت تکلم و حافظه ی دانش آموزان را تقویت می کند و باعث ایجاد شور و شوق در آنها می شود. برای مثال ، در کلاس موضوعی را مطرح می کنیم. امکان دارد اولین بار، معلم شروع کند یا یکی از دانش آموزان. به همین طریق بحث ها را ادامه می دهیم. این باعث می شود که به بچه های کم حرف و گوشه گیر نیز وارد بحث شوند.

۱۴- نشانه گذاری: بکار بردن نشانه در نوشته باعث سهولت در خواندن و درک بهتر مطالب می شود. نشانه گذاری را برای دانش آموزان در ساعتهای انشاء

بصورت تمرین انجام می دهیم. و با این کار درست خواندن را هم به دانش آموزان می آموزیم.

۱۵- اجرای نمایش: دانش آموزان موضوع ، داستان یا شعری را در کلاس بصورت نمایش اجرا می کنند و در پایان یافته های خود را بنویسید.

۱۶- اجرای پانتومیم: یکی از دانش آموزان موضوعی را در کلاس بصورت پانتومیم (حرکت بدون صدا) اجرا می کند و دیگران دقت می کنند و در پایان در مورد آن مطالبی می نویسند. البته اینکار را می توان بصورت گروهی هم انجام داد.

۱۷- استفاده از ضرب المثل: از ضرب المثل در نوشتن استفاده کنند و آن را موضوع قرار دهند.

۱۸- شعرخوانی در کلاس: اینکار را می توان هم بصورت تک خوانی و هم بصورت مشاعره در کلاس انجام داد. حفظ شعر بر تقویت حافظه ی دانش آموزان بسیار مؤثر است و اگر آنها عادت کنند هر شعری را که می خوانند حفظ کنند، به زودی شعرهای زیادی ملکه ی ذهن آنها می شود و اگر قریحه ی شعر در آنان پنهان باشد، آشکار می گردد و شاعرانی در کلاس انشا زاده می شوند.

۱۹- خواندن کتاب در کلاس: (قصه ، شعر ، فیلم نامه و ...) این کار را هم معلم می تواند انجام دهد و هم دانش آموز.

۲۰- موضوع های متفاوتی را در روی تکه های کاغذ می نویسیم. کاغذها را تا می کنیم و از دانش آموزان می خواهیم یکی را بردارند و درباره ی آن بنویسند. اینکار چون با تفریح همراه است، آنها را سرشوق می آورد و هر کس میل دارد بداند برای دیگران چه موضوعی نوشته شده است.

۲۱- خواندن رمان در کلاس: در ابتدای سال رمانی مطابق سن دانش آموزان و مناسب کلاس خوانده می شود. اینکار بصورت ممتد انجام می گیرد و در هر جلسه قسمتی از رمان خوانده می شود. اینکار را هم معلم و هم دانش آموز می تواند انجام دهند. با استفاده از این روش حس کتاب خوانی در دانش آموزان تقویت می شود و آنها با کتابها و نویسندگان مختلف آشنا می شوند.

۲۲- روش اسم - فامیل: یکی از بازیهای متداول میان بچه ها بازی اسم - فامیل است که می توان از آن در کلاس انشا استفاده کرد؛ مثلاً حرفی مانند (م) به دانش آموزان می گوئیم و از آنها می خواهیم چند کلمه با حرف (م) بنویسند. در پایان آن ها باید کلمه ها را به هم ربط دهند و انشا بنویسند.

۲۳- نوشتن شغل های مختلف: دانش آموزان می توانند در کلاس از شغل های مختلف صحبت کنند یا به ایفای نقش هایی در حوزه ی مشاغل بپردازند و در پایان در مورد آنها انشا بنویسند.

۲۴- مطرح کردن عبارت یا جمله ای بصورت داستان: ما می توانیم جمله ای کوتاه از ابتدای داتسانی را برای کلاس نقل کنیم و از دانش آموزان بخواهیم

دنباله ی داستان را خود بنویسند. با این روش می توان داستانهای زیادی را جمع آوری کرد.

۲۵- جمع آوری تازه ترین خبرها: دانش آموزان می توانند خبرهای تازه ای را که شنیده اند جمع آوری کنند و بصورت مقاله یا انشا بنویسند و در کلاس بخوانند. اگر آنها اینکار را بصورت گروهی انجام دهند، بهتر است؛ چون حس همکاری هم در آنها تقویت می شود.

۲۶- چند موضوع مختلف را روی تخته سیاه می نویسیم و از دانش آموزان می خواهیم بین آنها یکی از انتخاب کنند و درباره ی آن بنویسند.

۲۷- معلم نیز همراه دانش آموزان در کلاس انشا بنویسد و برای آنها بخواند.

۲۸- به چه می اندیشند: می توان از آنها خواست فی البداهه درباره ی هرچی می اندیشند بنویسند.

۲۹- مسابقه: موضوع یا موضوعهایی را در کلاس بنویسند و بخوانند و بهترین انشا با رأی و نظر دانش آموزان انتخاب گردد.

۳۰- می توان دانش آموزان را آزاد گذاشت تا در مورد کسانی که دوست دارند بنویسند؛ مثلاً مادر، پدر، دوست و ... آنها حتی می توانند نام فرد مورد نظر خود را هم ذکر کنند.

۳۱- دانش آموزان می توانند در مورد افراد و اقوام گوناگون بنویسند؛ مثلاً روستائیان، کردها، ترکها و ...

۳۲- به اطراف خود بنگرند و هرچه را زیبا می بینند بنویسند.

۳۳- می توان از آنها خواست با جان بخشی به اجسام از زبانها آنها و حتی از زبان دیگر موجودات (غیر از انسان) سخن بگویند.

۳۴- زمانی که در کلاس ، انشا خوانده می شود، به دانش آموزان می گوئیم جمله ها و عبارات زیبا را یادداشت کنند. آن گاه، بصورت جمعی یا فردی آنها را کامل کرده انشا بنویسند. این روش امکان دارد چند جلسه طول بکشد.

۳۵- هر کس با نام خود انشا بنویسد.

۳۶- لیست کتاب های خود را بنویسد و در مورد هر کدام توضیح مختصری بدهند.

۳۷- کارهای روزانه ی خود را شرح دهند: این روش به دانش آموزان بسیار کمک می کند و باعث تقویت آنها در زمینه ی نگارش می شود.

۳۸- فرهنگ لغت بنویسند: دانش آموزان می توانند فرهنگ لغات کتابهای خود را به صورت الفبا جمع آوری کنند. این کار بر وسعت دایره ی لغات آنها می افزاید.

۳۹- انشای مشورتی بنویسند: می توان دانش آموزان را به گروه های دو یا چند نفری تقسیم کرد و از آنها خواست درمورد موضوعی خاص بنویسند.

۴۰- یک جلسه از کلاس انشا را به این موضوع اختصاص می دهیم: درمورد هر موضوعی که توانایی بیشتری دارید، انشا بنویسید.

۴۱- آرزوهای خود را بنویسید.

۴۲- انشای عامیانه یا گفتاری بنویسید (با توجه به گویش های محلی).

منبع: قاسم پور مقدم، حسین. تابستان ۱۳۷۷- در قلمرو آموزش زبان و ادب فارسی.

تهیه و تنظیم: آسیابی - سرگروه پایه ی چهارم ابتدایی ابتدایی

استان آذربایجان شرقی